L'economia catalana l'any 2007: trets bàsics i perspectives

Malgrat que ha estat un any en el qual l'economia mundial ha crescut el 4,9%, clarament per sobre de la mitjana dels cinc anys anteriors, es recordarà el 2007 per dos termes anglosaxons, *subprime mortgage* i *credit crunch*, que són lluny de poder-se considerar impulsors del creixement econòmic.

L'esclat de la crisi financera i la propagació d'aquesta a la major part de països desenvolupats ha estat, efectivament, l'esdeveniment econòmic més rellevant del 2007. L'origen de la crisi s'ha situat al mercat hipotecari nord-americà, on es va produir una onada d'impagaments en el segment dels préstecs concedits a individus o entitats amb baixa qualitat creditícia. La complexitat del problema va augmentar amb la constatació que aquest deute hipotecari havia estat venut al mercat i que s'havia estès a d'altres països. La falta d'informació sobre el valor real dels títols i les entitats que els posseïen van fer augmentar la incertesa i la desconfiança entre les mateixes entitats financeres a banda i banda de l'Atlàntic, la qual cosa va provocar l'increment dels tipus d'interès interbancaris, primer, i, després, i més greu, el col·lapse del mercat de crèdit.

L'espectacular pujada del petroli, en particular, i de les matèries primeres, en general, ha estat el segon dels fets que han condicionat l'exercici del 2007. Pel que fa al petroli, val a dir que va començar l'any amb un preu mitjà de 53,7 $/barril i que l'ha acabat superant els 90 $/barril. Aquestes pujades es consideren més un fet estructural, derivat de la limitació de la capacitat productiva i del creixement de la demanda, que un fet conjuntural, provocat per circumstàncies de caràcter extraordinari com ara guerres o conflictes fronterers.

En l'àmbit més proper, el 2007 haurà estat l'any en què va finalitzar el cicle expansiu del sector de la construcció i, més concretament, del segment de l'habitatge, vertader impulsor de l'activitat constructora en la darrera dècada. La forta caiguda en el nombre d'habitatges iniciats el 2007 i en projecte fan pensar que l'alentiment de l'activitat constructora ha de continuar els propers anys. La licitació oficial d'obres ha experimentat, a més, un descens en termes reals, després de créixer durant el bienni 2005-2006 a taxes superiors al 30%.

1. Trets bàsics

En aquest context, l'economia catalana ha estat capaç de créixer el 3,6%, només tres dècimes menys que l'any anterior i un punt més que la zona euro (2,6%). Tot i que no ha superat el conjunt estatal (3,8%), no sembla exagerat afirmar que es tracta d'un bon resultat (gràfic 1). També cal dir, però, que l'economia catalana ha anat perdent impuls a mesura que avançava l'any i ha crescut només el 3,1% interanual en el darrer trimestre.

La demanda interna continua sent la impulsora del creixement de l'economia catalana. Les pujades dels tipus d'interès, el menor dinamisme de l'ocupació i la correcció del valor dels actius immobiliaris han moderat, però, el ritme d'avenç del consum privat i de la inversió. Aquesta darrera

Gràfic 1

Evolució del PIB a Espanya i Catalunya

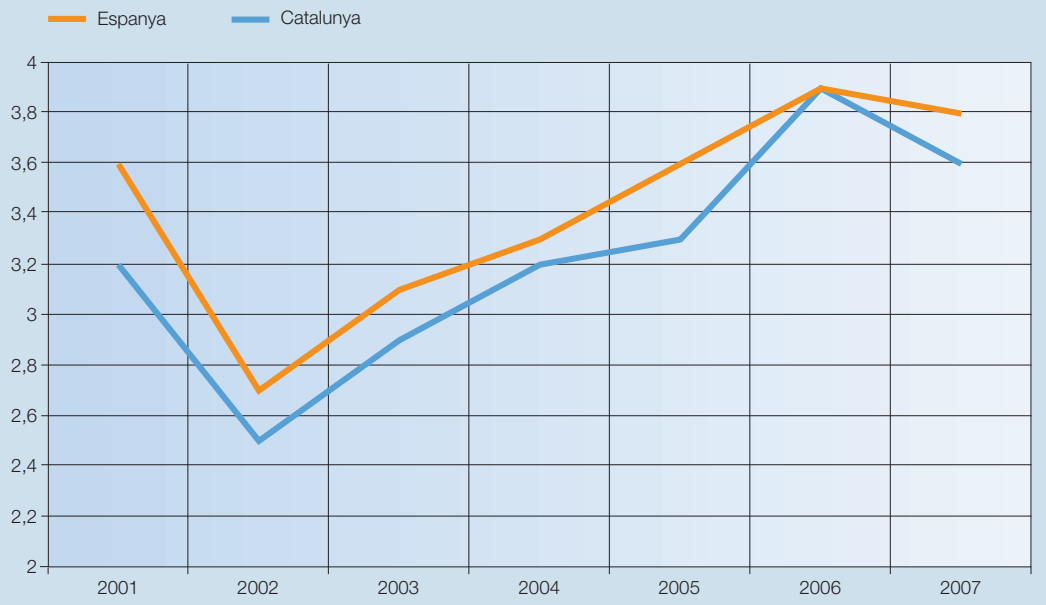

Font: Idescat i INE

ha crescut, malgrat tot, un gens menyspreable 5,6%, gràcies al dinamisme que ha continuat mostrant la inversió en béns d'equipament i malgrat la notable desacceleració que ha patit la inversió en construcció. Daltra banda, la demanda externa ha restat tres dècimes al creixement, dues menys que el 2006 i 1,8 punts percentuals menys que el 2005, i ha confirmat, així, el gir cap a un patró de creixement més equilibrat (gràfic 2).

Les exportacions a la UE-27, que concentren el 71,6% del total, han augmentat el 5,2% mentre que les dirigides als mercats extracomunitaris han crescut el 8,8%, i hi destaca l'augment de les exportacions a països asiàtics i als països del nord d'Àfrica. Per productes, les vendes de béns intermedis són les que han mostrat més dinamisme, amb un creixement del 12%. Les exportacions de béns de consum, en canvi, s'han reduït en l'1,5%. Dels productes industrials, els més dinàmics han estat els de contingut tecnològic mitjà-baix, mentre que les exportacions de productes de contingut tecnològic alt han caigut el 9,7%. Quant a les importacions, les compres de béns intermedis i de béns de capital són les que més han augmentat.

Des de la perspectiva de l'oferta, cal destacar el bon comportament dels serveis, que han crescut el 4,3%, mig punt més que l'any precedent, i que s'han convertit, així, en el sector més dinàmic (gràfic 3). D'altra banda, la construcció, pilar del creixement els darrers anys, ha experimentat un clar alentiment, i ha crescut a una taxa del 3,6%, quan des de començament de la dècada havia experimentat augments superiors al 5%. La indústria ha crescut el 2%, gairebé un punt menys que el 2006, encara que és la segona millor dada des del 2001. Finalment, el PIB del sector primari s'ha reduït el 3,5%, que contrasta amb la variació positiva de l'any precedent.

Gràfic 2

Aportació de la demanda interna i externa al creixement del PIB

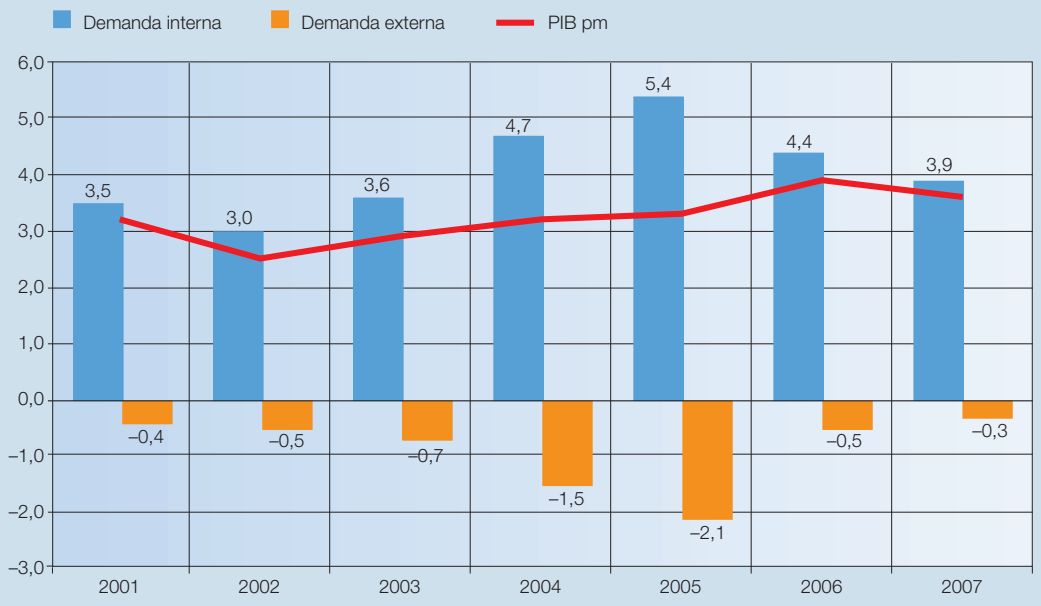

Font: Idescat

Gràfic 3

Evolució del PIB des de la perspectiva de l'oferta

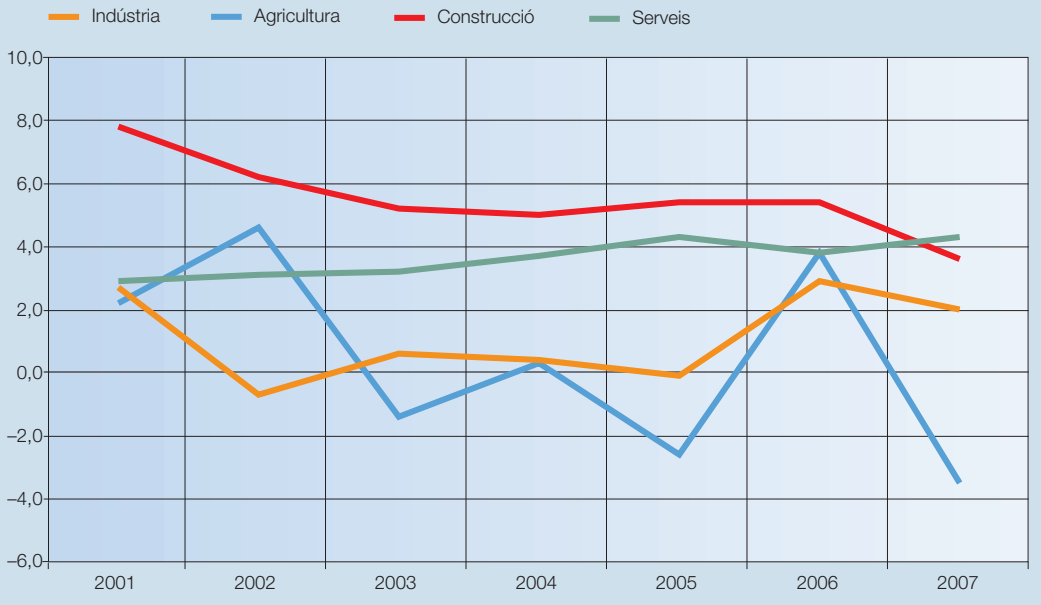

Font: Idescat

Tot i que el creixement econòmic ha estat lleugerament inferior al del 2006, l'economia catalana ha continuat generant llocs de treball. Segons l'enquesta de població activa (EPA) de l'INE, el nombre d'ocupats a Catalunya el 2007 ha estat de 3.510.600, un increment del 2,7% respecte a l'any anterior. D'altra banda, el nombre total d'afiliats a la Seguretat Social s'ha incrementat el 2,9% respecte al 2006, i ha arribat a un total de 2.737.275 afiliats. Bona part d'aquest augment s'explica per l'increment de la participació dels treballadors estrangers, que representen ja el 12,4% del total d'afiliats a la Seguretat Social a Catalunya i el 9,8% dels afiliats a l'Estat espanyol. El ritme de creació d'ocupació ha estat, però, inferior al dels anys anteriors, cosa que ha dificultat assolir una reducció significativa de la taxa d'atur, que s'ha situat en el 6,5%, una dècima per sota de la taxa d'atur del 2006 (gràfic 4).

D'altra banda, els preus han crescut el 3% de mitjana anual, set dècimes menys que l'any anterior i la taxa més baixa des del 1999 (gràfic 5). Aquesta evolució favorable amaga, no obstant això, l'intens repunt que, impulsats per l'escalada del preu del petroli i de les primeres matèries ja comentada, van experimentar els preus a la part final de l'any, fins al punt de situar la taxa d'inflació al final del desembre en el 4,3%.

L'elevat creixement econòmic s'ha traduït en un augment dels ingressos tributaris (13,1%) que, juntament amb el moderat increment de la despesa, ha permès millorar la situació financera de les administracions públiques que operen a Catalunya. Més difícil sembla que es pugui complir l'objectiu previst en els pressupostos de la Generalitat per al 2008, que no és altre que assolir l'equilibri pressupostari. De fet, el pressupost aprovat presenta un dèficit de 518,2 MEUR, atès que la Generalitat ha fet ús de la clàusula denominada *golden rule* de la normativa d'estabilitat

Gràfic 4

Evolució de la taxa d'atur

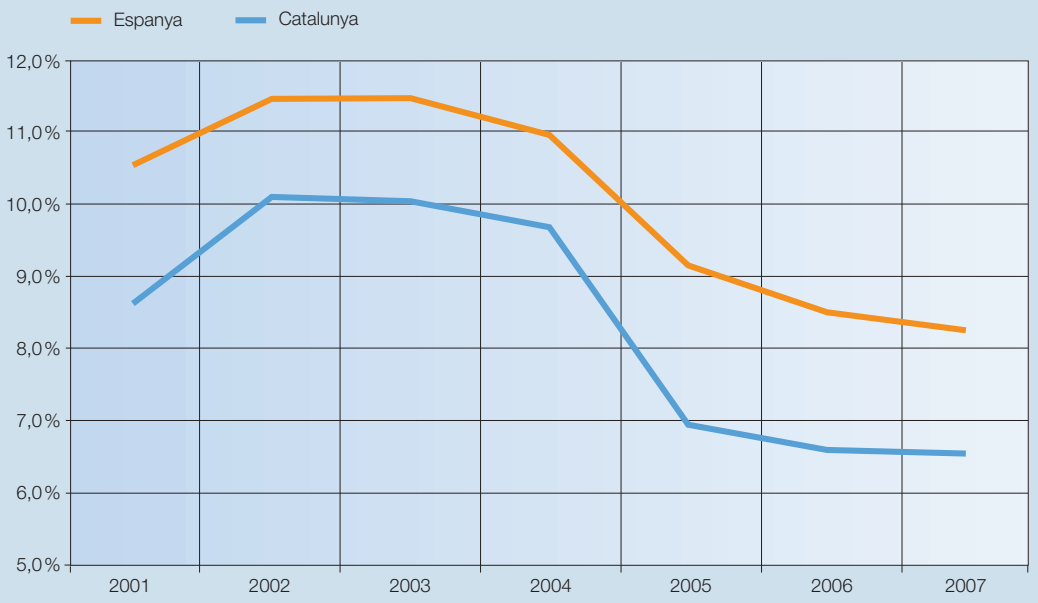

Font: Idescat i INE

Gràfic 5

Evolució de l'índex de preus de consum

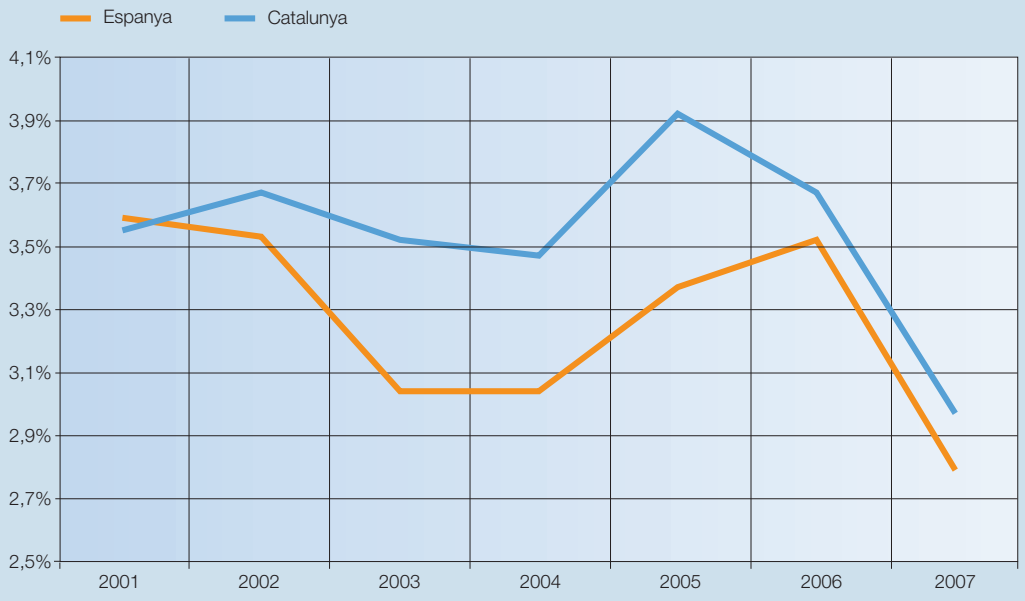

Font: Idescat i INE

pressupostària, que permet incórrer en dèficit si aquest es destina a finançar inversions productives. Els pressupostos generals de l'Estat per al 2008 incorporen l'important augment de la inversió que per Catalunya ha suposat l'aplicació de la disposició addicional tercera de l'Estatut. La inversió directa aprovada per a Catalunya puja a 3.727,83 MEUR, un 26,0% més que l'any 2007, la qual cosa ha provocat un augment del pes relatiu de la inversió a Catalunya en relació amb la inversió territorialitzada, en passar de representar el 13,9% l'any 2007 al 15,1% l'any 2008. A més, a aquesta inversió cal afegir-hi altres imports fins a arribar a un volum global de 4.506,4 MEUR, el 18,72% del PIB.

Catalunya ha seguit l'R+D millorant els factors que determinen en gran mesura la capacitat competitiva d'un país, com ara el capital humà, l'R+D i la innovació i les infraestructures. Pel que fa al primer dels factors esmentats, val a dir que l'any 2007 pràcticament la quarta part (el 22,6% per a ser exactes) de la població potencialment activa catalana tenia un nivell de formació equivalent als estudis superiors. Tot i així, encara som lluny del País Basc, Madrid i Navarra, les tres comunitats autònomes líders en aquest aspecte, on aquest col·lectiu representa més del 30% del total de la població de 16 i més anys. El mercat laboral català presenta, a més, un important problema de desajustament entre l'estructura de la població ocupada per nivells formatius i l'estructura dels llocs de treball per nivells de qualificació equivalents. Més concretament, i a diferència de la resta de països europeus, Catalunya es caracteritza per presentar un important dèficit formatiu dels treballadors que realitzen tasques de qualificació mitjana, combinat amb un moderat superàvit de població ocupada amb estudis terciaris en comparació amb el nombre d'ocupats en tasques d'alta qualificació.

Les darreres dades disponibles per a Catalunya corresponents a la recerca i el desenvolupament tecnològic (R+D) i la innovació mostren que l'any 2006 va tenir lloc un augment significatiu de les despeses en R+D que es van situar en l'1,43% del PIB, enfront de l'1,36% de l'any 2005. Amb aquest esforç en R+D, Catalunya continua situada per sobre de l'1,20% corresponent a la mitjana de l'Estat espanyol, però és encara molt per sota de la mitjana de l'OCDE i de la Unió Europea. El creixement de les despeses empresarials en R+D contrasta amb el reduït increment de l'1,4% del conjunt de despeses en activitats d'innovació, que inclouen, junt amb la inversió en R+D, altres activitats que porten al desenvolupament i a la introducció d'innovacions tecnològiques. El reduït augment de les despeses en innovació va comportar una caiguda de la intensitat d'innovació a Catalunya mesurada en relació amb la xifra de negoci total de les empreses que s'ha situat en el 0,92%. Malgrat aquest ritme de creixement baix, Catalunya, on més d'11.000 empreses es poden definir com a innovadores, continua sent la segona comunitat amb el volum més gran de despesa en innovació d'Espanya.

La inversió real pressupostada per les administracions públiques s'ha anat incrementant també progressivament durant els últims deu anys. En el cas del Ministeri de Foment la inversió s'ha multiplicat per 6,5, fins arribar als 2.600 MEUR l'any 2007. La Generalitat ha multiplicat el seu pressupost per 2,8, fins arribar als 3.890 MEUR l'any 2007. Tanmateix, la inversió destinada a infraestructures de transport és de l'ordre d'una tercera part (1.227 MEUR). Del conjunt de les inversions en noves infraestructures de transport pressupostades pel Ministeri de Foment a Catalunya l'any 2007, el 90% es consideren executades i el 7% haurien quedat compromeses per ser executades durant el proper any. Un escàs 3% haurien quedat sense executar ni compromeses per a ser executades els propers anys. Pel que fa a la inversió que ha d'executar el Departament de Política Territorial i Obres Públiques, el 61% ha estat executada, del qual el 46% s'ha destinat a ferrocarrils i el 39% a carreteres. El 39% del pressupost previst per al 2007 roman compromès per a anys posteriors. El ferrocarril (79% del total compromès) va deixar sense executar el 53% del seu pressupost previst, la major part del qual corresponent a la nova línia 9 de metro, força endarrerida.

2. Perspectives

En tan sols tres mesos, els que hi ha entre el quart trimestre del 2007 i el primer del 2008, l'economia catalana ha passat de créixer el 3,1% al 2,5%. Una notable, doncs, desacceleració, que ha afectat tots els components de la demanda interna, però molt especialment la inversió (quadre 1). La pèrdua d'impuls del consum també està sent notable. No en va, les vendes al detall marquen una caiguda notable (de gairebé l'11% a l'abril i del 4,3% en termes acumulats), com també les matriculacions de turismes, que han caigut el 13,4 % fins a l'abril, gairebé el doble que un any enrere.

Des de la perspectiva de l'oferta, la desacceleració està sent especialment intensa a la construcció, que, segons l'Idescat, ha crescut l'1,8% interanual el primer trimestre, gairebé un punt i mig menys que el quart trimestre del 2007. De fet, el creixement intertrimestral del sector ha estat negatiu el primer trimestre, i és molt probable que també ho sigui el proper. Les xifres del primer trimestre assenyalen una forta caiguda dels projectes visats i, en menor mesura, de les transmissions immobiliàries. És evident, doncs, que la demanda d'habitatge recula amb força i l'oferta s'hi ajustarà considerablement.

Quadre 1

Evolució del producte interior brut a Catalunya
(Dades corregides d'efectes estacionals i de calendari. % de variació interanual)

	2007	2007				2008
	Total any	I trim.	II trim.	III trim.	IV trim.	I trim.
Demanda interna	4,0	4,4	4,2	3,9	3,6	2,5
Despesa en consum de les llars	2,9	3,1	3,1	2,8	2,6	1,7
Despesa en consum adm. públiques[1]	5,5	5,9	5,9	5,6	4,6	4,5
Formació bruta de capital[2]	5,6	6,3	5,8	5,3	5,1	3,1
Béns d'equipament i altres	7,7	8,5	8,2	7,3	6,8	4,1
Construcció	3,6	4,2	3,6	3,4	3,2	1,7
Saldo exterior[3, 4]	–0,3	–0,2	–0,3	–0,2	–0,4	0,0
Saldo amb l'estranger[4]	–0,8	–0,3	–1,6	–0,9	–0,5	–0,5
Exportacions totals de béns i serveis	4,9	4,4	4,0	8,7	2,5	4,3
Importacions totals de béns i serveis	6,0	4,2	7,1	9,2	3,5	4,6
PRODUCTE INTERIOR BRUT a pm	**3,6**	**4,0**	**3,8**	**3,6**	**3,1**	**2,5**
Agricultura	–3,5	–0,3	–4,4	–4,8	–4,5	–5,9
Indústria	2,0	2,8	2,5	2,0	0,8	0,7
Construcció	3,6	3,9	3,5	3,6	3,4	1,8
Serveis	4,3	4,5	4,4	4,4	4,2	3,5

(1) Inclou la despesa en consum de les institucions sense finalitat de lucre.

(2) Inclou la variació d'existències.

(3) Inclou el saldo amb l'estranger i amb la resta d'Espanya.

(4) Aportació al creixement del PIB.

Font: Idescat

Amb un creixement del 0,7% interanual el primer trimestre, la indústria no només continua perdent impuls, sinó que torna als registres d'abans de la recuperació que semblava haver iniciat el 2006. L'alentiment dels serveis és també notable (del 4,2% al 3,5%), però és el sector que l'ha experimentat de manera més suau en el que duem del 2008, gràcies, en part, al bon comportament del sector turístic. Les vendes al detall com a les grans superfícies, en canvi, han sentit amb força la feblesa del consum de les llars i han caigut en termes reals els tres primers mesos del 2008.

Els efectes de la desacceleració econòmica s'han deixat notar amb força sobre el mercat de treball. Val a dir que, segons l'EPA, l'ocupació ha crescut el 2,1% el primer trimestre, set dècimes menys que l'anterior i la taxa més baixa dels darrers cinc anys. Les dades relatives a l'afiliació a la Seguretat Social són fins i tot pitjors (un augment tan sols de l'1% els tres primers mesos de l'any en curs, el ritme més baix des del darrer trimestre de 1994). Per sectors, l'ocupació ha començat a caure en el sector de la construcció, mentre que ha continuat creixent a bon ritme en el dels serveis. Malgrat l'alentiment econòmic, la població activa ha continuat creixent, cosa que ha provocat un repunt de la taxa d'atur, que s'ha situat en el 7,6%, més elevada, per primera vegada en els darrers quatre anys, que la de la UEM.

Han empitjorat també els equilibris macroeconòmics bàsics. Impulsada per l'embranzida dels preus dels aliments frescos i dels productes energètics la taxa d'inflació s'ha enlairat fins el 4,6% interanual el mes de maig. Malgrat l'afebliment previst de la demanda interna, es preveu que la

tendència alcista dels preus continuarà els propers mesos com a conseqüència de la pujada del preu del petroli. D'altra banda, les vendes a l'exterior han crescut el primer trimestre notablement per sota de les compres (2,2% i 4,5% respectivament), i han provocat el conseqüent augment del dèficit comercial.

Els indicadors parcials disponibles referits al segon trimestre apunten tots en la mateixa direcció: una accentuació del ritme de desacceleració en la segona part de l'any. La Cambra de Barcelona preveu en aquest sentit que el PIB de Catalunya creixerà l'1,9% de mitjana el 2008, notablement per sota del 3,6% del 2007 i inferior al 2,2% previst per a l'Estat espanyol (gràfic 6). Tot i això, encara es mantindrà un lleuger diferencial de creixement positiu amb la zona euro el 2008. La Cambra estima així mateix que la desacceleració econòmica pot durar dos o tres anys i suposarà un canvi de model en què el motor de creixement deixarà de ser la demanda interna i passarà a ser-ho la demanda externa.

També hi ha coincidència a assenyalar que no es pot esperar gaire ajuda per part de la política monetària, almenys a la zona euro. El repunt de les tensions inflacionistes que s'ha comentat no només dificulta reduir els tipus d'interès, sinó que impedeix descartar-ne una possible pujada. El marge d'actuació de la política fiscal serà, així mateix, reduït, per dues raons bàsiques. La primera, el menor ritme a què creixeran els ingressos tributaris com a conseqüència, precisament, de la desacceleració de l'activitat econòmica. La segona és que els paquets de mesures ja anunciats han consumit ja la major part del marge esmentat. En aquest context, passaran a ser molt importants totes aquelles mesures que reforcin la competitivitat del teixit productiu i afavoreixin la internacionalització de les empreses. Cal, així mateix, avançar en la liberalització de serveis per afavorir la competència en preus i evitar que l'augment dels preus es traslladi als salaris i es creï una espiral inflacionista.

Gràfic 6

Creixement del PIB (Previsions de la Cambra)

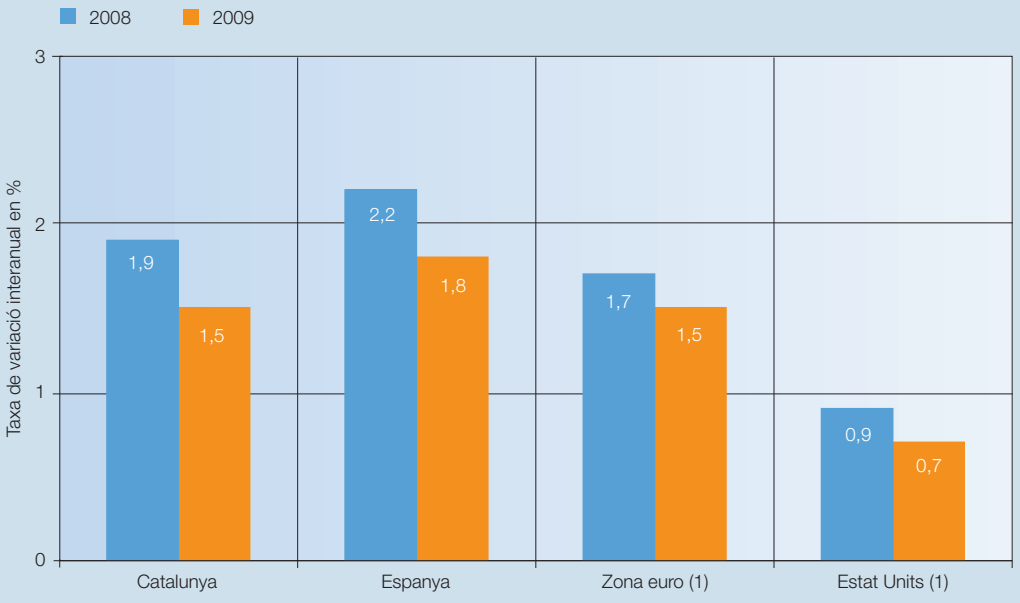

(1) Previsions de la Comissió Europea, abril 2008

Font: Cambra BCN i Comissió Europea